

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 12.

Lördagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Företogs val av tjugufyra valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Abrahamsson	med 78 röster,
» Björnsson	» 78 »
» Boberg	» 78 »
» Borell	» 78 »
» Bårg	» 78 »
» Frändén	» 78 »
» Hansson, Sigfrid,	» 78 »
» Johansson, Johan, i Friggeråker	» 78 »
» Julin	» 78 »
» Karlsson, John,	» 78 »
» Kvarnzelius	» 78 »
» Möller	» 78 »
» Nilsson, Petrus,	» 78 »
» Nilsson, Johan, i Kristianstad	» 78 »
» Olsson, Oscar,	» 78 »
» Pers	» 78 »
» Pettersson, Olaus,	» 78 »
» Rune	» 78 »
» Sederholm	» 78 »
» Svensson, C. E.,	» 78 »
» Thulin	» 78 »
» Trygger	» 78 »
» Walles	» 78 »
» Vennersten	» 78 »

Anställdes val av tio suppleanter för kammarens valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedda:

herr Sandén	med 44 röster,
» Eriksson, Carl E.	» 44 »
» Svensson, Martin,	» 44 »
» Andersson, S. Erik	» 44 »
» Leander	» 44 »

herr Berglund	med 44 röster,
» Bodin	» 44 »
» Ström	» 44 »
» Sundberg	» 44 »
» Larson, Edward	» 44 »

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottning bestämd.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 8—10.

Om viss expropriationsrätt för arbetarorganisationer.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om beredande av rätt för arbetarorganisationer och andra ideella sammanslutningar att i visa fall genom tvångsinlösen förvärva mark.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 148, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Luterkort* yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета förslag till sådan ändrad lydelse av lagen den 12 maj 1917 om expropriation, att sådan expropriationsrätt, varom i 1 § 8 momentet nämnda lag förmäldes, skulle utan obehöriga inskränkningar och onödiga svårigheter tillkomma arbetarorganisationer samt andra ideella sammanslutningar, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill den begärda utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Luterkort* och *Pettersson* i Hällbacken, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Lindhagen: Motionären är på grund av sjukdom icke i tillfälle att vara närvarande i kammaren för att försvara sina två motioner. Då jag, ehuru icke beredd att nu yttra mig i frågan, tidigare förfäktat, att i lagstiftningen i detta avseende förekomma onödigt snärjande bestämmelser, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Herr Westman: Herr talman! I den föreliggande motionen hava icke anförts några praktiska erfarenheter, som visa behovet av ändrade bestämmelser. Under sådana omständigheter har andra lagutskottet icke ansett sig äga anledning att intaga annan ståndpunkt än att avstyrka motionen.

Herr Lindhagen: Det har ju åberopats, att det i förevarande fall förekomma olägenheter i praktiken, och det ligger i sakens natur. De praktiska olägenheterna bero av lagtexten, ty man förstår, att sådana invecklade bestämmelser äro avsedda att snärja och även komma att göra det.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 22, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Luterkort* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt för riksdagen framlägga förslag till sådan ändrad lydelse av lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, att den omständigheten att nyttjanderättshavaren icke kunde visa sig vara ägare till boningshuset icke skulle utgöra ovillkorligt hinder för nyttjanderättshavaren att lösa boningshus och mark.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Luterkort*, som gjort vissa uttalanden angående utskottets handläggning av nu ifrågasatt motion;

2) av herr *Pettersson* i Hällbacken, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Lindhagen**: Denna fråga har även jag tidigare förfäktat även i riksdagen, och då saken senast avgjordes — jag tror, att det var 1925 — var jag av sjukdom förhindrad att försvara min motion. Därför har jag en särskild anledning att göra det nu. En liknande motion väcktes då av herr *Pettersson* i Hällbacken m. fl. som återopade sig, såsom ordföranden i andra lagutskottet ville hava det, på sina erfarenheter.

Saken är, såsom vi veta, den, att ensittarlagen är byggd på den grundsatsen, att man skall äga huset för att kunna få lösa till sig marken. Det är ostridigt. Men vi ha med anledning av våra erfarenheter ifrågasatt, att denna lag borde utvidgas så tillvida, att då jordägaren och lägenhetshavaren bägge äga andelar i huset bör den senare också kunna få lösa marken. Ett sådant förhållande uppkommer merendels av den anledningen, att husägaren till följd av fattigdom fått låna virke för att iståndsätta sitt hus eller för att bygga det. Denna fattigdom bör i någon mån omhågnas, åtminstone av vänsterpolitiken, och därför hava vi ansett, att han också i det fallet skulle kunna få lösa marken. Jag hade i min tidigare motion särskilt tillagt, att det skulle få ske mot det, att han betalar värdet av det virke, som till äventyrs kan vara av jordägaren tillsläppt. Om man kan ta ifrån jordägaren hans jord mot penningar, kan man väl också taga ifrån honom några timmerstockar mot ersättning för deras värde för att rädda ett hem. En riksdag som säger, att detta strider emot gudomliga lagar, den riksdagen tillhör icke jag med mitt hjärta, det får jag verkligen säga.

Jag skall nu för utskottets ordförande tala om mina erfarenheter. Det ligger ju i sakens natur att man under kampen för ett hem på annans mark får draga sig fram på alla möjliga sätt, och då även på det sättet att man får låna virke. Man bör förstå att i ett land som vårt, detta *måste* vara händelsen i en mängd fall.

Jag var en gång på inspektion angående ensittarförhållandena i Arilds fiskläge nere i Skåne, och detta var uppslaget till min uppmärksamhet på denna sak. Då besiktigade vi sådana lägenheter, där man hade hus på annans grund. Därvid sade ett par av platsens förtroendemän, som förde mig omkring, att där funnos också byggnader, angående vilka äganderätten icke vore ostridigt ity att husägaren fått låna virke av jordägaren. Av den anledningen gjordes det

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

anspråk på, att jordägaren skulle hava del i huset. Jag gick in i två sådana lägenheter, två fattiga hem, där man icke önskade något hellre än att få egen mark under fötterna och en fristad på jorden. Vid detta tillfälle ansåg jag det vara så uppenbart, att dessa timmerstockar icke kunde vara för den svenska folkrepresentationen och i all synnerhet icke för vänstern en helig mark, som icke fick röras vid, därför att samhällets grund annars skulle ta skada. Jag gick därifrån och såg på slottet, som hade socknar under sig och till vilket alla dessa fattiga människor voro skattskyldiga, och det var vackert och en prydning för trakten, och jag önskar, att det må få finnas kvar. Men då slog det mig ännu mera och jag undrade: finns det någon kristendom i att låta dessa fattiga människor undantagas från att få fast mark under fötterna, därför att slottet släppt till något virke till huset.

Herr Pettersson i Hällbacken talade ock om sina erfarenheter i sin motion av år 1925 sålunda: »I flera av mig kända fall finnes i arrendekontrakten ut sagt, att jordägaren äger större eller mindre andel i husen för tillsläppt timmer och eventuellt annan byggnadsmateriel, medan övriga delen tillhör ensittaren för av honom inköpt materiel och utfört arbete. En annan icke ovanlig företeelse är, att, då jordägaren bidragit med vissa materialier till husets uppförande, han genom bestämelse i arrendekontraktet förbehåller sig, att då kontraktstiden är utgången, husen skola mot eller utan erläggande av särskilt vederlag tillfalla honom eller hans rättsinnehavare.» Då en motionär i riksdagen säger, att han känner många kontrakt, i vilka det uttryckligen står på det sättet, vore det verkligen rimligt, att ett socialt lagutskott hade så mycken social medkänsla för fattiga människor, att man trodde motionären på hans ord och ansåge frågan så allvarlig, att den borde undersökas.

Förra gången sade utskottets ordförande — och det har även nu påpekats — att lagen är grundad på den principen, att lägenhetshavaren skall vara ägare till boningshuset. Men denna princip kan väl modifieras. En antagen princip skall väl kunna undergå någon förbättring. Principen är förresten icke den, att lägenhetshavaren skall vara ägare till boningshuset, utan den yttersta principen är den, att man åt denna fattiga och rotlösa människa bör skaffa en varaktig stad på jorden. Det är principen.

Så sades det vidare, att detta har påtalats av herr Lindhagen redan i tidigare framställningar till regeringen och jordkommissionen, men jordkommissionen gick förbi saken, och då föreställde sig utskottet, att den icke förtjänade avseende. Vilken argumentering! Man skall väl gå till själva saken och undersöka, huruvida den är rättvis eller ej. Att en kommission, som är överhopad med detaljer, icke har tid med allt utan hoppar över frågan med tystnad, bör icke utgöra anledning för riksdagen att iakttaga samma tystnad. På det sättet skola vi ju icke alls överväga sakens egen natur. I övriga fall lära ju herrarna i det sociala andra lagutskottet göra en konst i jordkommissionen, men här passar kommissionen att åberopa, och därför gör man det.

Vidare sade 1925 års andra lagutskott: »Enligt utskottets mening torde ock flertalet av de sannolikt ej så talrika fall, däri jordägaren för tillsläppt virke eller annat material förbehållit sig viss andel i boningshus, i själva verket vara att anse såsom förstuckna pantavtal.» Vad angår de »sannolikt ej så talrika fallen», är det ju en gudlös princip att säga, att fallen skola vara talrika, för att vi skola bry oss om dem. Varje medborgare, som lider orätt — även om det är en enda i hela riket — har anspråk på, att riksdagen skall ägna omvårdnad åt honom. Men att falla till föga för kvantiteter är en omständighet som framkallar, att världen ständigt går emot nya krig både inom och utom staterna. Det är sant, att om fallen vore så många, att de inverkade på valrörelsen, skulle det bli en annan pipa även i riksdagen. Det är jag övertygad om.

Om förhållandet kunde anses såsom pantavtal och om detta leddes i bevis borde husets ägare i alla fall få lösa. Vad är det för sätt att hänvisa dessa människor till domstol för att tvista om pantavtal. Jag har det emot herr Luterkorts reservation, att även denna skattar åt, att de skola hänvisas till domstol. Nej, herr Luterkort, det blir inga andra, som komma till domstolarna, än de förmögna eller de, som hava någon tillskyndare, som vill hjälpa dem. Vederbörande hänvisas till domstol, men de komma aldrig dit, ty de ha icke råd.

Så slutade 1925 års utskott med att icke vara övertygat om, att något verkligt behov förefinnes. Alltså trots allt vad ovan sagts.

När riksdagens alla partier anse det vara lämpligt att nu till ordförande i detta utskott sätta två visserligen väldigt hyggliga, men dock två av riksdagens konservativaste män, hur skall man i ett sådant socialt utskott få fram de sociala synpunkterna? Ty dessa personer hava ju intet intresse för sociala förslag. Men vad skola vi då överhuvud taget med ett socialt utskott att göra? Låt vara att detta är något uppbrusande men jag menar, att man blir upptänd, när det orätta i systemet drabbar småfolk på detta sätt.

Utskottet av i år säger också, att alltifrån lagstiftningens tillkomst har det gällt, att nyttjanderättshavaren skall äga det å lägenheten uppförda boningshuset. Det är motivet och principen. Ty det är så bekvämt att åberopa prejudikat, en utväg, som utskottet numera använder i de flesta jordfrågor, som tidigare förevarit. Det finns prejudikat, vi behöva icke befatta oss med om förslaget är rättvist eller ej. Utskottet har år 1925 icke funnit anledning till att göra någonting, och varför skola vi då göra det i år, säger det sociala lagutskottet nu. Ni kunna väl åtminstone medge att förslaget visserligen är rättvist, men att det är en för liten fråga att röra vid. Då jag läser utlåtandena numera från det sociala lagutskottet i jordfrågor, tänker jag på Ciceros ord: *Senatores boni viri, senatus mala bestia* — Senatorerna äro förträffliga människor, men senaten är ett odjur.

Förra gången frågan var uppe, förslog jag, att författningen skulle erhålla följande tillägg: »Finnes på lägenhet hus, som tidigare tillhört lägenhetshavaren men övergått till jordägaren för lämnat reparationsvirke eller dylikt, eller kan på grund av liknande omständigheter lägenhetshavaren sägas skäligen hava del i huset, må lösningsrätt till området enligt denna lag ävenledes äga rum. Det åligger därvid lägenhetshavaren att jämväl ersätta jordägaren för vad denne kan anses hava påkostat byggnaderna.»

Herr talman, jag kan icke göra mig hörd, av mig själv, därför att det hoveras så högt vid talmansbordet, som borde åtminstone lämna talarna i fred.

Det anfördes här under en debatt härom dagen i en liknande fråga beträffande ensittarlagen av utskottets ordförande, att reservanten herr Luterkort icke ens fått bistånd av sina partikamrater. Vidare läste jag i Göteborgs Handels- och sjöfartstidning för i går ett riksdagsbrev ifrån Stockholm, i vilket det står, att debatten under dagen icke var uppmuntrande. Härom yttrades bl. a.: »Lika illa gick det herr Luterkort i nästa fråga. Det gällde en ändring i ensittarlagen, vilken utskottet hade avstyrkt, medan herr Luterkort förordat motionen och ivrigt stred för sin och motionärens sak. Men båda kamrarna togo utskottets avslagsyrkande, och till yttermera visso strödde herr Klefbeck salt i herr Luterkorts sår genom att förklara: 'När jag röstar för reservationen, så sker det trots herr Luterkorts senaste anförande!' Herr Luterkort är ingen profet, inte ens bland sina egna.» Det är en oerhörd makt, en tidning har att för sin stora läsekrets sprida sådana förvrängda framställningar.

Nu lät herr **talmannen** klubban falla och yttrade: Jag hemställer till herr Lindhagen att mera hålla sig till det föreliggande ämnet.

*Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

Herr **Lindhagen**: Ja, jag gör det. Det står i § 52 riksdagsordningen, att en var äger fritt uttala sig över de ämnen, som förekomma, det vill jag fästa herr talmannens benägna uppmärksamhet på.

Jag ville säga, att i den frågan var det på samma sätt som här, att vi inåt och utåt förgäves förfäktade den principen, att man borde söka hjälpa några små betungade människor, som måste hava lidit olägenhet av en sådan lagbestämmelse, som då omnämndes, enligt vilken ledamöterna i den nämnd, som skall bestämma ersättningen, tillhöra ett motsatt intresseområde mot dem, som skola hjälpas. Det kan inte vara någon riktig lag. Detta är en synpunkt, som man bör kunna få framhålla, och man bör också kunna få påyrka att t. ex. den där gumman och gubben i Arild, som bo under tinnarna av det stora slottet, också skola kunna genom att ge ersättning för timmerstockarna få mark under det hus, de själva uppfört. För övrigt ha partivänner i jordkommissionen, åtminstone då vi talat om saken, varit ense med mig i sådana frågor som denna, och om andra här gå andra vägar, är det deras ensak. Men inte är det något skäl för mig att underlåta att föra socialismens talan i riksdagen. Jag skall säga herrarna, att saken är den, att dessa små frågor i själva verket äro stora frågor, och jag anser mig för min del både i går och i dag ha fört liberalismens, socialismens, kommunismens och kristendomens talan i denna lilla punkt.

Partierna förstöras inte främst av andra partier utan av sina egna. Det är vi liberaler, socialister, kommunister och namnkristna, som gå under. Det är våra dogmer som sammanstörta och våra formaldemokratier, som ej bestå provet.

Jag skall, herr talman, på de av mig anförda skälen hemställa, att riksdagen ville på det sätt bifalla motionärens hemställan, att Kungl. Maj:t måtte överväga rätten för nyttjanderättshavaren att i vissa fall utöver vad nu må anses föreskrivet lösa marken till det av honom innehavda boningshuset.

Herr **Luterkort**: Herr talman, mina herrar! Jag skulle under inga förhållanden ha tagit till orda i dag av skäl, som herr Lindhagen angivit, därest jag inte ansett, att denna fråga, hur enkel den kan te sig, i alla fall innebära en oerhörd viktig sak med hänsyn till stora grupper — ja, kanske inte herrarna tycka, att det är stora grupper, men den, som har erfarenheter på området vet, att det är stora grupper av verkligt fattigt folk i vårt land, verkligt hjälpbehövande människor, som här stå bakom det krav jag ställt i min motion. Jag erkänner desslikes, att det krav jag ställt och den utveckling jag gjort av ämnet äro ganska svårtillgängliga på grund av det läge, vari saken nu ligger, men jag skall försöka — det är därför jag trots allt begärt ordet — att klarlägga frågans innebörd, och jag tror, att de herrar, som vilja, skola finna, att jag verkligen har rätt.

Jag vill liksom jag gjorde senast en passant säga inledningsvis, att jag riktar mig icke så mycket till dem, vilka liksom herr Hederstierna vid lagens behandling 1925 uppriktigt och klart utan krumbukter sade ifrån, att ensittarlagstiftningen är och förblir ett brott mot gällande svensk rättsuppfattning, att den därför bör motarbetas såsom farlig och att man inte bör medverka till någon som helst uppmjukning av dessa lagbestämmelser. Den saken förstår jag. Jag riktar mig icke till dem, som ha den uppfattningen; de må ha den, och de må driva den och försvara den så gott de kunna. Jag riktar mig, mina herrar, till alla dem som förstå, att denna lagstiftning icke blott står i god överensstämmelse med gammal svensk rättsåskådning utan desslikes innebära något nytt i vår lag, något som utgör en garanti för, att en låt vara relativt liten grupp av medborgare må kunna i visst avseende, nämligen

med hänsyn till deras vilja att skydda sitt hem — detta är intet nytt begrepp, det förekommer i andra lagstiftningar starkare utmejslat än hos oss — också göra detta på ett effektivt och kraftigt sätt. Det är till dem jag riktar mig, till mina partikamrater och även andra, som ha samma uppfattning och som medverkat till denna lagstiftnings genomförande och till dess ökade effektivitet år 1925, i hopp om att de skola vinna en större förståelse för, hur denna lagstiftning bör göras effektiv.

Jag måste säga särskilt till den ärade ordföranden i andra lagutskottet, att det sätt, på vilket andra lagutskottet behandlat motionen icke i ringaste mån tyder på en sådan förståelses förefintlighet. Tvärtom, och det kan bero på en särskild sak, har utskottsutlåtandet kommit att röra sig om motsatsen till vad jag sagt. Och varför? Jo utskottet har, mer eller mindre medvetet missuppfattat min motion. Utskottet har velat ge mig skenet av att här utvidga principerna för ensittarlagen.

Nu är det så, som herrarna veta, att ensittarlagen är det första försöket i vårt land att skapa ett expropriationsförfarande, att skapa en rätt för dem, som vilja skydda ett torftigt hem att också mot jordägarens bestridande bli ägare till detta hem och komma i full besittning av hemmet. Den grundsatsen har funnit uttryck i ensittarlagen därigenom, att en av de huvudsakliga förutsättningarna för ensittarens inlösningsrätt är, att han äger huset. Nu har andra lagutskottet tillvitit mig, att jag i detta sammanhang velat utvidga lagens princip — ja, jag vet, att man gjort en lindring i formuleringen, herr ordförande, med hänsyn till mina påpekanden i utskottet, men i sak har man ändå gjort gällande, att jag velat utsträcka lagens tillämplighet därhän, att även om ensittaren inte äger huset, skulle han få lov att tvångslösa marken, varpå huset står. Detta vill jag bestämt bestrida. Jag har naturligtvis ingenting däremot — det följer av min allmänna åsikt i jordfrågor — att i framtiden diskutera, i vad mån vi skola utvidga expropriationsinstitutet, visst inte. Men den dagen den sorgen; i dag vill jag inte det, i dag vill jag endast, att ensittarlagen skall bli effektiv. Jag vill för att fatta mig kort — jag kan inte hålla på så länge, som jag hade önskat — att frågan om äganderätten skall prövas inte med hänsyn till dogmatiskt juridisk åskådning utan med hänsyn till billighetsskäl. Detta vill absolut inte utskottets ärade ordförande höra på. Detta är kärnpunkten. Han säger, att det finns ingen möjlighet att pröva en äganderättsfråga på grund av billighetshänsyn, men jag säger, att det finns det, och jag skulle vilja vädja till lagens upphovsman, förutvarande justitieministern, för att fråga, huruvida inte i grund och botten själva lagen — och därvidlag har herr Hederstierna i sak rätt, om han ansluter sig till min uppfattning med andra utgångspunkter — verkligen är så farlig från hans synpunkt sett, att redan 1925 års lag inte säger, att domstol skall enligt vanliga juridiska regler med krav på papper och bevisning med allt möjligt få fram äganderättsspörsmålet, utan att lagen verkligen utgår ifrån, att den där förutsättningen om äganderätten till huset skall prövas på ett litet annat sätt än man prövar äganderättsfrågor i allmänhet. Om herrarna hade tillgång till ensittarlagen, skulle herrarna av 5 § kunna inhämta, att det lagrummet säger, att lantmätaren och gode männen skola pröva, inte huruvida äganderätt föreligger, men huruvida förutsättningarna för inlösen föreligga. Javisst, men vilka äro då förutsättningarna för inlösen? Jo, bland annat, huruvida äganderätt till huset föreligger. Däriligger, tycker jag, att man bör tillämpa vissa billighetsskäl, ty lantmätaren och gode männen kunna icke pröva med vanliga mått, huruvida full bevisning föreligger, utan måste på allmänna grunder, huru länge ensittaren bott i huset och andra billighetsskäl och vad som kan ge anledning att antaga, inte att med säkerhet veta, men att antaga, att ensittaren äger huset.

*Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

Ty, mina herrar, det är på det sättet, att man i många, t. o. m. i de flesta fall *icke vet*, vem som har äganderätten till huset. Det är detta som är utgångspunkten. Hela min motion hänför sig icke till de fall, där man vet, vem som äger huset, utan det är fråga om vad man skall göra, när man inte alls vet vem huset tillhör. Å ena sidan kräver man då, att man skall ha full bevisning på vanligt sätt om äganderätten, men å min sida kräver man endast, att man skall ha billighetsbevisning.

Herr Lindhagen säger, att ensittarna icke gå till domstol. Jo, herr Lindhagen, det har verkligen utbildat sig en sådan praxis, att då lantmätaren kommer i en sådan situation, att han icke kan avgöra vem som äger huset, då säger han: Det kunna vi inte avgöra, vi hänvisa det såsom tvistigt till domstol. Detta förekommer icke blott i enstaka fall, åtminstone i de bygder jag känner, utan det är ganska vanligt, det är rent av regel, fastän en del lantmätare, som äro litet förståndigare, säga att det måste vara galet; vi avgöra det själva. Fler-talet, som äro mer försiktiga och rädsla säga däremot: Äganderätten är tvistig, var så god och gå till domstol och stäm om ni vill ha saken avgjord. Då kommer det till domstol, men vad i all världen skall domstolen göra? Jordägaren säger liksom i det fall, som jag närmast tänker på: Ja, vi äga jorden, och alltså äga vi stugan också. Men så säger ensittaren: Ja, ni äger visserligen jorden, men stugan äger jag, ty för 40 år sedan förvärvade min numera avlidne man äganderätten till stugan. På vad sätt? Ja, det kan man göra olika antaganden om, men det blir bara antaganden, och man vet inte hur det gått till. Nu kan man åtminstone i Norrland på många håll med ganska stor säkerhet anta, att vederbörande vänt sig till jordägaren, bolagets förvaltare eller en enskild ägare, och sagt: Skulle jag inte kunna få ta virke och bygga mig en liten stuga? — Jo för all del, var så god, tag virke och bygg. — Det kan man inte bevisa, men all sannolikhet talar för, att vederbörande fått ett sådant medgivande, och då äger han stugan.

Så är det något annat, jag skulle vilja understryka. Det händer ofta, att ensittaren gör gällande, att han på grund av nyttjanderättskontrakt under viss tid gjort dagsverken. Han säger med andra ord: Jag har arbetat åt jordägaren under lång tid. Detta kan jag inte heller styrka, men när jag arbetat, grundar det en rätt för mig att betraktas såsom ägare.

Det var någon, som sade till mig här i dag: Men detta är ju icke en socialistisk fråga, det är ju en rättsfråga. Jag kan just undra vad den mannen menade. Visst är det en rättsfråga, men det är en rättsfråga, om vars innebörd man kan ha olika uppfattningar. Min ringa mening är följande. Har en person arbetat, så kan principiellt sett på detta arbete grundas en rätt, en laglig rätt, och denna lagliga rätt har grundats, när ensittaren under längre tid, låt oss säga 20, 30 eller 40 år, arbetat på att bryta upp jorden eller närmast på att bygga stugan. Har han gjort arbetet — virket spelar åtminstone för norrländska ödebygdsförhållanden en relativt underordnad roll — är han ägare till huset, men, som sagt, bevisning kan inte föras, utan den frågan står kvar. Vad skall man göra, när man inte har bevisning, det är den springande punkten. Då har jag velat göra gällande, att i detta fall skall man acceptera den svagares rätt, och den svagare är obestriddligen i nittionio fall av hundra ensittaren och icke jordägaren.

Nu frågar man sig, hur man skall hjälpa denne svagare till hans rätt. Jo, man skall naturligtvis ta den risken, som herr ordföranden kommer att bestrida, att man skall ta. Herr ordföranden och många andra säga: Ja men då kan det hända, att man i något enstaka fall tar en stuga, som jordägaren faktiskt äger, och det är väl fruktansvärt orättvist. Ja, därtill svarar jag detta: à la bonne heure, låt oss i något enstaka fall ta jordägarens stuga; vad gör väl det? Det är väl värre med hänsyn till ensittarelagens grund, om man i fall,

där man inte vet någonting, hindrar ensittaren att göra gällande den rätt, han har enligt ensittarelagens grunder åtminstone ur social, mänsklig och juridisk synpunkt. Vidare gör man ju rätt, om man försöker få fram en lag eller åtminstone en lagtolkning, som gynnar ensittaretanken, gör ensittaretanken levande på helt annat sätt än nu. Det är dit jag vill komma, kort och gott. Jag vill med min motion ha sagt, att riksdagen på något sätt vare sig genom ändring i lagtexten eller på annat sätt skall stryka under detta och hjälpa ensittaren att hävda ensittaretankens rätt i vår lagstiftning. Detta är allt jag vill, och, som sagt, jag beklagar att icke i andra lagutskottet de, som ha ensittaretanken i blodet, velat hjälpa till — andra talar jag inte till.

Nu är frågan vad som skall göras. Det är ju en annan sak. Jag har begärt en lagändring, ehuru, som jag nyss påpekade, jag alldeles bestämt anser, att det redan i nuvarande lag finns stöd för att på så sätt hjälpa ensittaren. Men när nu tillämpningen kommit in på en annan bog, vilket jag vet, vill jag ha ett förtydligande, ett klarläggande, och det bästa klarläggandet sker ju genom att man förtydligar lagen. Alltså kunde man tänka sig ett tillägg till lagen, där det sades, att utan hinder av jordägarens invändning om, att ensittaren icke äger stugan, må, om de och de förutsättningarna föreligga, t. ex. om ensittaren under mycket lång tid har brukat jorden och andra omständigheter tyda på, att han äger stugan, han må bibehållas vid sin ensittarerätt. Det är detta som närmast ligger i min motion, och den är klart skriven, så att det icke finns någon otydlighet. Ingen människa, som kan läsa innantill, kan missuppfatta den.

Jag vill, ehuru det är hopplöst, yrka bifall till min motion. Ehuru jag är säker på, att den icke bifalles trots dess rättfärdiga innebörd, så vill jag ändå ha riktat en hemställan till chefen för justitiedepartementet, som tyvärr icke är närvarande, att beakta de synpunkter, som jag nu framhållit. Jag riktar en varm vädjan till honom att i vad på honom ankommer, och även till lantmäteristyrelsens chef, som jag ser här närvarande, att i vad det beror på de honom underställda myndigheter, som ha med ensittarelagen att göra, försöka att inpränta nödvändigheten av, att åtminstone 1925 års lag tillämpas så, som den är avsedd att tillämpas, och så, som ensittarelagens grund och innersta mening är.

Jag är övertygad om, att jag i så fall vunnit tillräckligt med min motion, och därmed är jag fuller nöjd, sedan må de skriva i tidningarna vad de vilja. Och jag skall sluta med att uttala min förvissning om, att det inte bara är jag, som blir nöjd om så sker. Ty jag kan försäkra även greve Spens, som nu synbarligen tycker, att det hela är en skräpsak, i vilken man kan vända sig till vederbörande på länsstyrelserna, där man nämligen så väl känner till var skou klämmer, att det är hundra och åter hundra människor bara inom Västernorrlands län, som äro ytterst tacksamma för att få hjälp i dessa sina hjärteangelägenheter.

Herr talman! Jag vågar, trots allt, hemställa om bifall till min motion.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Jag ber till en början att få fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att den kritik, som den förste ärade talaren riktade mot andra lagutskottet, hänförde sig till den handläggning av detta ärende, som förekom i andra lagutskottet år 1925. Utskottet avgav då ett utlåtande med anledning av en motion, som då förelåg i denna fråga, och det var detta utlåtande, som bildade grundvalen för herr Lindhagens kritik. Det finns därför icke mycken anledning att försvara utskottet mot de påstående, som herr Lindhagen gör från en sådan utgångspunkt och nu återigen upprepat, nämligen att utskottet för närvarande saknar allt intresse för, huruvida ett förslag är rätt eller orätt, utan bara träffar sina avgöranden

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

på formella grunder. Det är ju alldeles självklart, att vi alla, som sitta i utskottet, från våra olika utgångspunkter bemöda oss om att nå fram till en för rättskänslan så tillfredsställande lösning som möjligt. Om vi därvidlag komma till ett annat resultat än herr Lindhagen, behöver anledningen härtill ju icke tolkas på det sätt, som den ärade talaren gjorde.

Jag vill vidare erinra om, att herr Lindhagen framställde det som ett bevis på hjärtlöshet, att utskottet icke förordat ett bifall till motionen. Herr Lindhagen sade, att det ju gäller att hjälpa en svagare emot en starkare. Det förslag, som här är å bane, innebär, att staten skall ingripa med sin lagstiftningsmakt för att ändra innehållet i avtal, som ingåtts mellan enskilda. Här har nu en jordägare upplåtit nyttjanderätten till en lägenhet åt en person, och staten skall då ingripa och förklara, att på grund av detta nyttjanderrättsavtal har det uppkommit en äganderätt för lägenhetsinnehavaren. Jag vill visst icke bestrida, att staten kan ingripa på detta sätt för att ändra innehållet i enskilt ingångna avtal. Det har skett i åtskilliga fall, och man bör naturligtvis även i framtiden göra det, försåvitt som hänsynen till det allmänna bästa det kräver. Men jag vill påstå, att man icke skall vidtaga sådana ändringar i onödan, ty det är dock ägnat att sprida en allmän känsla av rättsosäkerhet inom samhället, om medborgarna i alltför stor omfattning ha att räkna med, att avtal, som äro klart ingångna, av staten erhålla en annan innebörd än vad man har avsett. Det är så tydligt, att jag icke behöver närmare utveckla det, att en alltför långt gående lagstiftning i denna riktning kan medföra uppenbara orättvisor. Ty det är givet, att vederlaget i ett avtal bestämmes efter dess ursprungliga innehåll, och att det kan leda till uppenbara orättvisor, om man i onödan företar en ändring därhän, att detta vederlag kommer att erläggas för en sak av helt annat värde.

Man får härjämte komma ihåg, att det även för den svagare parten principiellt sett är av stor betydelse, att han känner till, vilka rättigheter och skyldigheter han erhåller genom ett avtal, ty en misräkning för honom i detta avseende kan bli mycket mera kännbar än för hans motpart.

Jag menar sålunda, att rättssäkerheten i samhället är av betydelse icke minst för de svagare. Därför skall man vara mycket försiktig, innan man ger sig in på ett upprivande av en av de huvudgrunder — nämligen tilltron till avtals giltighet — på vilka samfärdseln mellan de enskilda medborgarna i ett samhälle i ekonomiska ting är lagd och måste vila.

Herr Lindhagen påstod vidare, att utskottet på rent formella skäl avvisat den nu föreliggande motionen. Det är icke riktigt, herr Lindhagen, ty utskottet säger, att av vad i motionen anförts »har utskottet ej blivit övertygat om skäligheten» av motionärens yrkande. Sålunda har utskottet ingått på en sakprövning, och det framhöll ju också herr Luterkort, då herr Luterkort på sitt sätt, som jag för min del icke vill godkänna, refererade den diskussion, som förekommit mellan honom och mig i utskottet om innebörden av hans motion.

Det har för övrigt varit ganska svårt att komma underfund med, vilken ståndpunkt den ärade motionären egentligen intagit i denna fråga. Herr Luterkort klagade över, att utskottet hade missuppfattat honom, då nämligen utskottet fattat saken så, att utskottet trott, att han ville utvidga ensittarlagens princip. Härom vill jag säga för det första, att även herr Lindhagen hade den uppfattningen, att herr Luterkort just ville utvidga ensittarlagens princip, och för det andra, att utskottet till förebyggande av missförstånd i sitt yttrande ordagrant citerat motionärens kläm.

Herr Luterkort yttrade i sitt anförande, att den egentligen springande punkten var denna fråga: Vad skall man göra, när man inte vet vem som äger huset, jordägaren eller lägenhetsinnehavaren? Lägenhetsinnehavaren kan

icke visa, att han är ägare till huset, hur skall man då bete sig? Vad skall man då göra för att skydda, som herr Luterkort formulerar det, den svagares rätt? Det är givet, att om en person framställer anspråk på att äga ett hus och icke alls kan prestera något bevis för, att han verkligen äger huset, så kan man naturligtvis icke tala om, att han äger någon rätt till detta hus. Försåvitt man är något så när jurist, vet man väl, att man icke kan tala om någon rätt för en person, som denne icke kan styrka. Man kan tala om *anspråk* att få äganderätten till ett hus. Man kan framställa förslag om att ändra lagstiftningen så, att så snart ett sådant anspråk framställes, skall det utan bevisning också kunna bifallas. Och som vi hörde av herr Luterkort, var det hans ståndpunkt, att vi skulle komma därhän. Till detta vill jag endast säga, att går man åt det hållet, kommer man ju över till det rena godtycket, försåvitt man icke anger bestämt fastslagna grundsatser, efter vilka en nyttjanderätt övergår till en äganderätt. Men några sådana fast angivna grundsatser ha vi icke fått höra; vi ha icke fått reda på några sådana i motionen, vi ha icke fått reda på dem i reservationen och ej heller nu i debatten. Vid det förhållandet kan man naturligtvis icke förorda bifall till vare sig det yrkande, som nu senast blivit framfört, av herr Luterkort, eller det, som framställts i motionen. Det är under sådana omständigheter givet, att jag vidhåller den avslagsståndpunkt, som jag intagit i utskottet.

Herr Lindhagen har nu under överläggningen framlagt ett yrkande, som är betydligt mindre vittgående än det, som framställts i herr Luterkorts motion. Ett sådant yrkande, som herr Lindhagen här framfört, borde dock stödjas av en motivering av helt annat slag än den som han förebragt. Om herr Lindhagen vill föra fram problemet om en utvidgning av grundsatsen i ensittarlagen vill jag tillråda herr Lindhagen att ytterligare en smula tänja på sin förmåga som motionär och vid nästa riksdag öka sina motioners antal med en motion, i vilken herr Lindhagen verkligen har genomarbetat detta problem och vari han lägger fram faktiska skäl och tydliga riktlinjer. Då försäkrar jag, att andra lagutskottet kommer att med största intresse pröva denna motion.

För närvarande däremot ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag är tacksam mot den föregående ärade talaren för att han anmärkte, att herr Lindhagens yrkande faller under motionen såsom ett mindre yrkande, ty jag hörde, då jag nyss avträdde från talarstolen, röster som ropade, att det tvärtom skulle gå utöver motionens yrkande. Nu hörde även herr talmannen, att andra lagutskottets ärade ordförande i detta avseende står på samma sida som jag, och vi kanske då kunna få en proposition på detta mitt yrkande.

Jag menar, att då utskottet nu åberopat både min och herr Petterssons i Hällbacken motioner vid 1925 års riksdag, med de påpekanden som däri förekomma, såsom ett inlägg just i denna fråga, och då utskottets ordförande nu erkänt, att motionärens här föreliggande yrkande går längre än de yrkanden, som i dessa gjorts, hade ju i alla fall utskottet kunnat falla tillbaka på dessa mindre yrkanden, som äro svårare att komma ifrån.

Jag anser för min del, att därest det är tvist om, vem som överhuvud taget äger huset, kan det vara vanskligt för lantmätnarna att träffa ett avgörande, ehuru jag också anser, att man mycket väl skulle kunna inlåta sig på en sådan lagstiftning. Emellertid har jag icke velat utmana kammaren med ett sådant yrkande. I de fall åter, då det är ostridigt, att lägenhetsinnehavaren byggt huset och jordägaren endast släppt till en del materiel, då bör lagen säga, att lägenhetsinnehavaren skall äga rätt att lösa icke blott tomtens, utan även materielen. Att sådana fall finnas i verkligheten har jag själv konstaterat,

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

*Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

då jag varit nere och undersökt fallen i Arild, och herr Pettersson i Hällbacken har, säger han, läst flera kontrakt, i vilka det står, att lägenhetsägaren själv byggt huset, medan andra delvis släppt till materielen. Envar bör sålunda vara övertygad om, att sådana fall finnas, vilket som sagt, även ligger i sakens natur.

Jag skulle, om jag suttit i utskottet på ordförandeplatsen, vilket ju är en förmåten tanke, herr ordförande, men som icke dess mindre är teoretiskt möjlig, ha skrivit ungefär så här om herr Luterkorts motion i år och om de av utskottet åberopade herrar Lindhagens och Petterssons i Hällbacken motioner år 1925:

»Motionären herr Luterkort har här yrkat en utvidgning av lagen, och det är ju ett yrkande som man kan göra. Lagen bygger visserligen på den principen, att lägenhetsinnehavaren skall vara full ägare till huset, men det finnes intet hinder göra en ändring i denna bestämmelse. Nu har herr Luterkort hemställt, att när man icke vet, vem som äger huset, skall denna sak avgöras genom lantmätarnas försorg. Utskottet föreställer sig, att i praktiken komme detta kanske att leda till största rättvisa på enklaste sätt, men utskottet är dock icke berett att nu ingå på en sådan ganska vittutsvävande sak. Däremot måste utskottet erkänna, att de grunder, som förut framförts av herr Lindhagen och herr Pettersson i Hällbacken och som gå in under motionens förslag, påtagligen äro ägnade att läggas till grund för en lagstiftning. Då det av dessa yrkanden framgår, att så kan förhålla sig, och då det ligger i sakens natur att så ofta måste ske, att personer som söka bostad på annans mark och behöva byggnadsmateriel, erhålla sådant av jordägaren, anser utskottet, att det är med social rättvisa överensstämmande, att lagen blir i sådant avseende kompletterad, att icke endast marken, utan också timmerstockarna eller annat utlånat materiel må kunna inlösas. På grund därav får utskottet, med anledning av herr Luterkorts motion, göra en så beskaffad hemställan.»

Ett sådant ungefärligt utlåtande åtminstone skulle jag såsom ordförande i sociala lagutskottet underställt utskottets prövning.

Det är klart, att vi kunna ha olika meningar om de frågor som föreligga, men jag menar, att ett socialt utskott i alla fall bör komma fram till ett så pass litet mått av social rättvisa, när formerna, enligt den motivering jag nu skisserat, tillåta det. Det hade varit, enligt min uppfattning, ett förträffligt utskottsbetänkande.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! För den önskade utgången av denna fråga hoppas jag, att det icke är erforderligt, att andra lagutskottets ärade ordförande får något understöd. Anledningen till att jag i alla fall begärt ordet är den direkta vädjan, som motionären riktat till dem, som från början biträtt ensittarlagens syfte att ansluta sig till hans i motionen angivna tankegång. Även om jag icke har kunnat tillägna mig den entusiasm för ensittartanken, att »den har gått mig i blodet» — och det tycks icke vara utan sin fara av motionärens uppträdande att döma — har jag i alla fall ett mycket stort intresse för denna sak. Men jag kan verkligen icke sträcka det därhän, att jag av den anledningen skulle vilja bidra till en fullkomlig revolt i fråga om alla bevisregler i vårt rättssystem. Herr Luterkort säger i sin reservation, att han är fullt medveten om, att förutsättningen för lösningsrätten enligt ensittarlagen är äganderätten hos ensittaren till huset. Han vill visst icke bestrida denna förutsättning, han vill endast ha ett förtydligande i ensittarlagen. Men detta förtydligande går därpå ut, att lösningsrätt skall tillerkännas lägenhetsinnehavaren även om han icke kan visa, att han äger huset. Men hur vill herr Luterkort då veta, att förutsättningen är för handen? Jo, säger motionären,

det behöver man icke veta! Om det endast finns något skäl för att antaga det, så skall det räcka.

Men då äro vi alls icke längre inne på frågan om förutsättningen för ensittarlagen, utan, som jag nyss antydde, vi äro inne på en omkastning av gäldade bevisregler, för särskilt detta rättsområde. Att herr Luterkort kan vara mogen för ett så besynnerligt åtgörande må ju vara hans sak, men att pretendera, att riksdagens första kammare skulle vara benägen att följa honom på den vägen, anser jag vara ett överdrivet anspråk.

Herr Luterkort ville till stöd för den skälighetssynpunkt, som han framför, åberopa, att det ofta förhåller sig så, att ensittaren exempelvis arbetat på den jord, som är ansluten till huset, och, säger herr Luterkort, har en person nedlagt ett arbete måtte väl detta grunda en rätt. Ja det kan icke bestridas, att om han arbetat skall han också ha lön för sitt arbete, men hur i all rimlighets namn kan herr Luterkort draga den slutsatsen, att lönen skall utgöra äganderätt till huset? Det är ett långt språng, till och med för en man med herr Luterkorts livaktighet.

Det är en sådan orimlighet i allt detta, att man har svårt att förstå, att överhuvud taget en jurist, som motionären, kan sträcka sina anspråk till bifall på en så beskaffad talan.

Ehuruväl jag sålunda från början anslutit mig till kravet att bereda ensittaren en rätt i den omfattning, som han fick i 1918 års lagstiftning — men ingalunda till den synnerligen oändamålsenliga utvidgning som beslutades 1925 — och jag sålunda från början livligt behjärtat det syfte, som ligger till grund för den ursprungliga ensittarlagstiftningen, får jag likväl säga, herr talman, att den utsträckning av lagen, som motionären här påyrkar, är ett språng långt utöver vad både rätt och billighet kräver.

Herr Winberg: Herr talman! Alltsedan tillkomsten av den s. k. ensittarlagen har det varit tydligt, att den i likhet med andra lagar är resultatet av en kompromiss. Jag skall också gärna medgiva, att det kanske ställer sig mer än vanligt svårt att få en lag avpassad och formulerad så, att den på detta område ger full rättvisa och uppfyller vad man egentligen med densamma har menat. Vi ha här att göra med förhållanden, som kommit till synnerligen lösligt kanske för 30, 40 år tillbaka i tiden, då ingendera av de avtalsslutande parterna ens tillnärmelsevis kunde förutsätta, att avtalen en gång skulle få en sådan betydelse, att det hade varit av största vikt att klart angiva och utskryva deras bestämmelser. För övrigt veta vi nog litet var, huru på landsbygden på många håll ännu alltjämt avtal ingås om rätt så invecklade förhållanden, utan att man utformat dem så omständligt i skriftlig form.

Det är, synes det mig, ett faktum, att skall det vara någon mening med ensittarlagens tillämpning i realiteten, så borde naturligtvis också de ensittare, för vilkas anspråk berättigade skäl måste anses föreligga, utan vidare ha kommit i åtnjutande av den rätt, som lagen menar sig giva åt ensittaren — detta även om han icke kan prestera en i alla avseenden fullt tillförlitlig, juridiskt bindande bevisföring.

Det har i alla fall visat sig, att även i sådana fall, där det sakligt kan anses föreligga mer befogade anspråk från ensittarens sida än från jordägarens, brister det alltid i fråga om den rent formella och juridiska beviskraften. Det är för övrigt ganska betecknande för alla förhållanden i vårt samhälle, att ett krav må vara aldrig så rätt, är det dock så, att därest det icke kan juridiskt bevisas, kan man heller icke göra någonting åt saken.

Utskottets ärade ordförande förklarade, att samtliga utskottsledamöter söka uppnå en för rättskänslan så tillfredsställande lösning som möjligt i varje föreliggande fråga. Ja, det låter ganska vackert — allt tal om rättskänsla är

*Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

mycket uppbyggligt — men det är väl i verkligheten så, att här, liksom i de flesta andra fall, bottna avgörandena ytterst i intressefrågor. Eller rättare sagt: olika människor ha helt olika rättskänsla och helt olika rättsuppfattning, alldeles som i detta fall ensittaren å ena sidan och å andra sidan den som besitter jorden. Likadant är det förmodligen inom utskottet. Det går icke att borteliminera de verkliga intresse motsatserna, som man här försöker göra, och ställa sig ovanför dem och komma med en allt omfattande rättskänsla. Det visar sig alltid i verkligheten, att det ligger någonting annat bakom.

Nu säges vidare från utskottets sida, att om man skulle slå in på vägar, sådana som dem motionären är inne på, så skulle det ske en uppenbar orättvisa, man skulle gå i uppenbar strid mot gällande rättsuppfattning, och allt sådant. Jag medger detta senare. Ty det är väl så med varje social lagstiftning, som syftar att införa något nytt och som syftar att i större utsträckning tillgodose den svagare parten i samhället, att den naturligen kommer att gå emot den ditintills gällande rättsuppfattningen. Utan att man överhuvud taget vill gå emot den, ändra den och i viss mån införa en annan rättsuppfattning, kan man naturligtvis aldrig åstadkomma några sociala omändringar genom lagstiftning.

Man frågar vidare, vilka konsekvenser det skulle föra med sig, om man uppmjukar denna lag, så att realiteterna finge en större betydelse i jämförelse med de rent juridiska formerna. Jag föreställer mig, att det icke skulle inträffa någonting så särdeles märkvärdigt. Ett bifall till det yrkande, som här föreligger, skulle kanske vålla en smula obehagligheter för jordägaren, men för honom bleve förändringen icke av någon omstörtande betydelse. Däremot skulle det bli av mycket stor betydelse för ensittaren om man så ordnar, att det blir möjligt för honom att få sina anspråk gällande i fråga om den rätt, om vilken han själv har den bestämda uppfattningen, att han äger den, men vilket han icke kan bevisa. Det kan i fortsättningen komma att gå så, att hundratals familjer, som äro i denna belägenhet, få mycket svårt att klara sig och måhända till och med få se sina hem spolieade. Skulle man då lägga någon vikt vid själva *samhällsintresset*, och icke endast se till det egoistiska ägandintresset hos den jordägande parten, så förefaller det mig, att samhällsintresset bäst tillgodoses genom att ge möjlighet åt dessa små att få sina intressen beaktade, även om detta kan medföra någon obehaglighet för den andra parten, som dock alltid ekonomiskt är betydligt mera gynnsamt ställd.

Jag förstår så väl både herr Lindhagens och herr Luterkorts ställning till denna frågas behandling, och jag förstår, att de kunna bli upprörda. Jag har lyckligtvis kommit över det utvecklingsskedet. Det kan aldrig falla mig in att bli upprörd över något, som förekommer i denna församling, och det är en synnerligen lycklig levnadsregel. Det är den enda förutsättningen för, att man skall kunna ta det hela något så när lugnt. Jag väntar icke heller något resultat i det fall det här gäller. Jag bara pekar på det faktum, hur ofantligt omöjligt det är att få en lagstiftande församling med på även sådana krav, där det synes gälla de ömtåligaste förhållanden för de medborgare, som stå sämst till här i samhället. Om de kraven än äro aldrig så berättigade, så gärdar man i alla fall omkring sig med lagbestämmelser om juridisk bevisskyldighet och all möjlig juridisk formalism för att rädda sig undan dem.

Om jag alltså i detta avseende icke väntar mig något från majoriteten i denna församling, måste jag dock uttala, icke en förvåning, men en viss ironisk undran över, att man vid behandlingen av detta ärende i utskottet icke har kunnat få fram mer än två reservanter. Vi ha ju dock en ganska god demokratisk uppsättning inom utskottet, och det skulle ju kunna anses vara självklart, åtminstone för alla dem, som anse sig speciellt förfäktade de små intressen i samhället, att man intresserar sig för en fråga som denna. Men även de ha till den grad fastnat i formalism, att de omöjligen vilja vara med om något, som

är ägnat att i större utsträckning än vad hittills varit fallet ge möjlighet åt dessa människor att också få sin rätt tillerkänd eller sina intressen beaktade. När sådant händer på det relativt färska trädet, har man naturligtvis ingenting att vänta av det torra.

Om jag således icke har någon som helst förhoppning, herr talman, om att den nuvarande representationen skall vara mäktig att på ett verkligt sätt lösa sociala spörsmål av här föreliggande art, anser jag dock, att alla skäl tala för, att man åtminstone kan gå med på herr Lindhagens yrkande i detta fall, till vilket jag ber att få ansluta mig.

Herr Luterkort: Herr talman! Såsom jag sade i mitt förra anförande, hyser jag naturligtvis ingen förhoppning alls att vinna bifall till vare sig det ena eller andra yrkandet beträffande denna fråga. Det är emellertid en omständighet, som icke alls inverkar på mig.

Jag har begärt ordet av två anledningar. Först vill jag vända mig med ett litet ord till herr Dahl. Herr Dahl förundrade sig så förfärligt över att jag, som var jurist, kunde vara med om sådana här rättsförstörande synpunkter. Ja, herr Dahl, jag vill säga, att om det är något, som förstör rätten i samhället, är det just sådant envist fasthållande vid en gammal dogmatiskt upplinjerad rättsåskådning, som herr Dahl och, för all del, även herr ordföranden i andra lagutskottet, visar. Beträffande den ärade ordföranden är det ganska naturligt, därför att han är rättshistoriker. Vad han däremot icke är, det är praktisk jurist, men det vågar jag påstå, att jag i någon mån är.

Sedan vill jag stryka under en sak, som herr Dahl här framförde och som kastade en blyxtbelysning över hans ståndpunkt. Herr Dahl sade, att han sympatiserade med ensittartanken. Det är förfärligt många, som sagt det, det erkänner jag, men icke alla ha varit lika ärliga och sagt, att de icke alls sympatisera med den. Herr Dahl har ju sagt, att han sympatiserade med ensittartanken, men med 1925 års ensittarlag sympatiserade han icke alls. Den var för honom något, som han icke kunde tänka på, och då är det dock så, att först 1925 slog man itu alla de bockar, alla de konster, som den dogmatiska herr Dahls juridik staplat upp på vägen för denna ensittartanke. Jag ber få erinra herrarna om, att denna ensittarlag tillkom 1918, men då gav man med ena handen och tog tillbaka med den andra. Så har det varit hela tiden. Man har staplat upp en massa svårigheter och hinder. Man skulle få lösa när nyttjanderätten utgick även om detta dröjde 40 år, men icke förr. Således om en person var 75 år och hade nyttjanderätt, men kontraktet utgick först om 13 år, skulle han med hänsyn till den heliga avtalstanken vänta 13 år, tills han fick lösa. Så var det på hela området. En 7 à 8 hinder staplade man upp. Först socialdemokraterna och sedan de radikala elementen ha år efter år försökt mjuka upp ensittarlagen, så att den kunde bli något så när tillämplig. Därför är det ju också ganska naturligt, att man här och var gör motstånd så länge man kan, och det är ju naturligt, om herr Dahl är emot.

Vidare talade herr Dahl om juristeriet och att man icke genom att gå bakvägar skulle underlätta tillämpningen. Jag skulle nu vilja ge ett litet exempel — herrarna kanske skratta — från franska revolutionen, då det gällde mycket vittgående rättigheter. Det kan vara ganska intressant för herrarna att höra, hur en principfråga verkligen kan gestalta sig. När man var riktigt entusiastisk under franska revolutionen natten till den 4 augusti 1789 tog man och avskaffade i ett enda penndrag alla de feodala rättigheterna, böndernas skyldigheter att erlägga tionden etc. Men dagen därpå fick man bondängar, man skulle ändra det hela och formulerade därför ut beslutet i lag. Vad gjorde man, mina herrar? Jo, då skapade man sådana bevisregler, den ena konstigare än den andra, att det hela blev illusoriskt. Ingenting kunde

*Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

bevisas, och på det viset kommo de feodala rättigheterna att stå kvar i fransk rätt flera år framåt i tiden. Så är det faktiskt också här, att man genom allehanda hokus pokus gör lagen ineffektiv genom att, som herr Dahl gör, åberopa alla möjliga juridiska dogmer. Det blir bara ett spegelfäkeri, och man skall icke inbilla sig, att man är en bättre jurist för att man håller på dessa formella juridiska synpunkter. Enligt min uppfattning är man en ofantligt mycket sämre jurist, om man håller på, att formerna äro summan av lagens bud.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast för att försöka underlätta i den mån jag kan sakens behandling genom att uppställa ett nytt yrkande. Det har sagts, att det är litet svårt att yttra sig i saken definitivt, emedan jag skrivit, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt för riksdagen framlägga förslag till ändrad lydelse av lagen. Det är kanske litet skarpt, men det ligger naturligtvis bakom detta, att jag begär en utredning, en undersökning av Kungl. Maj:t, om hur man skall kunna göra ensittarlagen litet mera effektiv. Herr talman! Jag ber nu i stället att få yrka, därest herr talmannen anser, att det går för sig på grund av mitt yrkande i motionen, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida den omständigheten, att nyttjanderättshavaren icke kan visa sig vara ägare till boningshuset, icke må utgöra ovillkorligt hinder för nyttjanderättshavaren att lösa marken. Om man tager en sådan utredning, står det Kungl. Maj:t fritt att ändra lagtexten på så sätt, att det klart och tydligt framgår, att bevisfrågan icke får utgöra hinder och att hänsyn skall tagas till billighetsskäl. Herr Dahl frågade, hur det skulle vara möjligt. Det är icke svårt. Om herr Dahl vore ute i ensittarärenden, skulle han alldeles klart finna i vilket fall förutsättningar för inlösen föreligga. Jag har allra senaste tiden haft ett fall, där det icke behövs det minsta annat än sunt förnuft för att förstå, att alla skäl tala för att en gammal 80 års änka, vilken tidigare jämte sin make i 50 år suttit på ett potatisland, knappt ett tunnland stort, skall få lösa sin stuga, värd 100 kronor högst. Hon får emellertid nu icke lösa in den, då hon icke kan styrka äganderätten till stugan.

Jag menar, att Kungl. Maj:t skall på ett eller annat sätt antingen i lagtext eller genom andra åtgärder vidtaga sådana förbättringar, att när man undersökt samtliga omständigheter, bland annat tiden, varunder ensittaren suttit, det sätt, på vilket han kan antagas ha kommit i besittning av stugan, det då också kan antagas, att han är ägare till stugan. Det är det, jag åsyftar med utredningen, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min hemställan.

Herr Lindhagen: Jag anser, att herr Dahls yttrande bör föranleda några erinringar icke i detta ärende men för framtiden. Herr Dahl yttrade sig om tanken, att man skulle kunna få lösa tomt till ett hus, som även jordägaren äger, eller ännu mera till en bostad lösa en tomt, som ännu icke finns något hus på, och det föreföll som om bakom hans resonemang låg ett ganska bestämt avståndstagande från en sådan möjlighet.

Jag har här endast velat hålla mig till de fall, när sakförhållandet är ostridigt mellan de båda parterna, och förordat en utvidgning av lagen. För en billighetsrätt måste det dock finnas en lagstiftning för alla fallen, och man kan icke inskränka den bara till detta fall. Det finns exempelvis även en annan fråga, som varit före i riksdagen, och det är, huruvida det kan vara rimligt, när mark saknas till egna hem, att företaga expropriation, då bostadssökande, trots att det finns stora domäner, som kanske sträcka sig över socknar på vissa ställen, icke kunna erhålla någon tomt till hemmet på frivillighetens väg. Statsmakterna ha redan medgivit, att man får lösa tomt för att bygga hus för

kulturellt ändamål. Det har till och med sagts i motioner senast åren 1924 och 1925 att om man icke kan åstadkomma en frivillig avlösning av arrendejordbruk, där jordägaren ju äger både husen och jorden, måste tillgripas expropriationslag för att berättiga vederbörande att lösa till sig hus och jord, således även jordägarens hus. Jordkommissionen har även behandlat den frågan, att man skall få motsvarande rätt att skapa eget hem, som icke är jordbruk, genom att få lösa tomt för sådant ändamål från större domäner. Frågan har varit före i riksdagen och mycket debatterats i lagutskottet och kommer alldeles givet tillbaka. Då var även herr ordföranden och alla socialdemokraterna jämte mig med på saken. Jag är också alldeles övertygad om, att man även i fortsättningen kommer att vara det, men ingenting är säkert naturligtvis.

*Om
viss ändring
i den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle bifalla motionärens hemställan, att Kungl. Maj:t måtte överväga rätt för nyttjanderättshavare att i vissa fall utöver vad nu kunde anses föreskrivet lösa mark till det av honom innehavda boningshuset; samt 3:o), av herr *Luterkort*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, »huruvida den omständigheten, att nyttjanderättshavaren icke kan visa sig vara ägare till boningshuset, icke må utgöra ovillkorligt hinder för nyttjanderättshavaren att lösa marken».

Härefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

*Ang.
örstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 11 februari 1927 dagtecknad proposition, nr 97, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att för förstärkning av det under femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga finge till nämnda anslag från det för budgetåret 1926—1927 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter överföras ett belopp av 50,000 kronor.

Enligt nämnda statsrådsprotokoll hade föredragande departementschefen, statsrådet Pettersson, vid ärendets behandling i statsrådet erinrat om, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag föreslagit riksdagen att för budgetåret 1927—1928 höja det under femte huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, nu 100,000 kronor, med 50,000 kronor till 150,000 kronor.

Departementschefen hade därefter anfört:

»Emellertid hava numera inträffat omständigheter, vilka påkalla framställning till riksdagen om beredande av ökade medel till förevarande ändamål redan under innevarande budgetår. Det har nämligen visat sig, att de till buds stående medlen icke medgiva fullföljande av de inom socialdepartementet för närvarande pågående utredningarna samt att tillgångarna icke äro tillräckliga för fortsättande ens av sådana av dessa utredningar, som äro av natur att icke

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.)

utan synnerlig olägenhet kunna avbrytas. Vidare har fråga uppstått om igångsättande av en ny omfattande utredning, vilken är av brådskande natur och därför bör påbörjas snarast möjligt.

Vad beträffar sist avsedda fråga har densamma uppkommit därigenom, att de enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 april 1926 av min företrädare i ämbetet tillkallade sakkunniga för verkställande av fortsatt utredning och avgivande av förslag angående arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till bekämpande av arbetslöshetens verkningar (de s. k. 1926 års arbetslöshetssakkunniga) i skrivelse till mig den 29 januari 1927 framhållit önskvärldheten av att, utöver den utredning som innefattas i de sakkunnigas uppdrag, särskild undersökning åvägbringas rörande arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande.»

Beträffande kostnaderna för sistnämnda undersökning hade departementschefen sedermera yttrat:

»Det är givetvis icke möjligt att nu exakt beräkna detta medelsbehov, men med hänsyn till utredningens art och nödvändigheten att skyndsamt och intensivt bedriva densamma läser man icke lämpligen böra för återstoden av innevarande budgetår räkna med ett mindre belopp än omkring 15,000 kronor.»

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet anfört: »Utskottet, som ansett sig icke böra motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag, får alltså hemställa, att riksdagen må medgiva, att för förstärkning av det under femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till kommittéer och utredningar genom sakkunniga må till nämnda anslag från det för budgetåret 1926—1927 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter överföras ett belopp av 50,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herr *J. G. Waller*, vilken ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Utskottet, som ansett sig icke böra motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag, förutsätter, att den av departementschefen omförmälda utredningen angående arbetslöshetens karaktär och orsaker m. m. icke kommer att verka fördröjande på framläggandet av förslag om arbetslöshetsförsäkring och övriga åtgärder till arbetslöshetens bekämpande.»

Herr **Möller**: Jag skulle icke ha besvärat kammaren med något yttrande i denna sak, om icke i den kungl. proposition, som här tillstyrkes av statsutskottet, det hade ingått i motiveringen vissa ting, som man efter min mening åtminstone från regeringens sida bör kunna få en något närmare förklaring på. Vi erinra oss allesammans, att den s. k. arbetslöshetsförsäkringskommittén på sin tid skrev till herr socialministern och anhöll, att det måtte tillsättas en kommitté för utredning av arbetslöshetens orsaker. I motiveringen för sin begäran om det här extra anslaget till kommittéer och utredningar, refererar socialministern rätt kortfattat denna skrivelse, och han säger därvid bland annat: »De sakkunniga hava framhållit, att det för dem redan från början av arbetet stått klart, att åtgärderna på arbetslöshetsfrågans område vore att hänföra till två skilda men nära sammanhängande grupper, nämligen dels åtgärder till lindring av de ekonomiska *följderna av rådande arbetslöshet* och dels åtgärder till förebyggande och minskning av *själva arbetslösheten*.» Sedan litet längre ned heter det: »Här ber jag endast få nämna, att de sakkunniga — med hänsyn till den åtminstone skenbart starka ökning, som arbetslösheten syntes hava undergått i jämförelse med tiden före världskriget och som icke gjorde intryck av att för närvarande befinna sig på återgång — funnit mest önskvärt, att *det nuvarande läget* närmast gjordes till föremål för under-

sökning och att detta arbete bedreves med sådan skyndsamhet, att resultatet därav kunde föreligga före 1927 års slut. Därefter borde emellertid undersökningen ytterligare fullföljas till att omfatta arbetslöshetsproblemet som helhet.» Därefter tillägger departementschefen: »För min del finner jag de uppslag, som innefattas i 1926 års arbetslöshetssakkunnigas förevarande skrivelse, vara i hög grad beaktansvärda. Jag anser det därför önskvärt, att en sakkunnigutredning kommer till stånd i det syfte och i väsentlig anslutning till den plan, som de sakkunniga skisserat. Denna utredning torde böra i första hand inriktas på det nuvarande läget beträffande arbetslöshetsförhållandena men därefter med vissa begränsningar fullföljas i fråga om arbetslöshetsproblemet i hela dess vidd och med tanke på en längre framtid. I vad utredningen avser det nuvarande läget, är det tydligen — för att resultaten av densamma må kunna omedelbart och utan fördröjande av 1926 års arbetslöshetssakkunnigas utredning tillgodogöras dessa sakkunnigas arbete — av betydelse att densamma kan snarast möjligt slutföras. Det skulle därför vara av stor vikt, att utredningen i denna del kunde utan uppskov igångsättas.»

För att nu icke något missförstånd må uppstå vill jag säga att jag naturligtvis icke reser någon principiell invändning mot att det igångsättes en utredning rörande arbetslöshetens orsaker. Tvärtom får jag erkänna, att en sådan utredning möjligen skulle kunna medföra vissa mycket intressanta resultat. Jag erkänner, att jag närmast är böjd för att tro, att det är en utopi, att man verkligen faktiskt skall kunna konstatera arbetslöshetens orsaker annat än i en ganska begränsad utsträckning. Det blir på detta område som på så många andra, att människornas olika åsikter icke komma att förändras därför att man åstadkommer en utredning av detta slag. Det säges ju nu, att en av arbetslöshetens främsta orsaker är den lönenivå, framför allt då kroppsarbetarnas lönenivå, som finns i vårt land. För min del förnekar jag naturligtvis icke, att det *kan finnas* ett sammanhang mellan arbetslöshet och lönenivå, men det är för mig lika uppenbart, att det kan finnas ett samband lika lätt åtkomligt mellan de anspråk på kapitalränta, som ställes, och arbetslöshet. Arbetslönerna ingå såsom en faktor i produktionskostnaderna, men produktionskostnaderna äro fyllda av andra faktorer, som kunna ha precis samma verkan på arbetslösheten. Därest man icke medger, att det finns åtskilliga samverkande orsaker såsom dålig organisation, för hög kapitalränta och eventuellt även en hög lönenivå, komma vi aldrig överens om på vilken punkt vi skola ingripa för att förebygga arbetslösheten, som försäkringssakkunniga enligt min mening en smula utopiskt föreställa sig skall bli resultatet av en utredning. Emellertid upprepar jag, att alla dessa invändningar föranleda mig icke till något principiellt motstånd mot att en kungl. kommitté tillsättes för ändamålet, men vad jag däremot måste resa en mycket bestämd opposition mot, är *sammankopplingen mellan frågan om en arbetslöshetsförsäkring och denna ifrågasatta utredning om arbetslöshetens orsaker*. Det jag fastnat på i den kungl. propositionen, är närmast den parentes, där det talas om att beträffande det nuvarande läget bör 1926 års arbetslöshetssakkunniga i vissa avseenden för sin utredning kunna tillgodogöra sig den utredning, som den nya kommittén, ännu icke tillsatt, kan komma med. Att ett förslag om arbetslöshetsförsäkring skulle kunna framläggas vid 1927 års riksdag hade jag visserligen tänkt mig, men jag erkänner, att det naturligtvis kan ha stött på oöverbanneliga svårigheter. Däremot vill jag säga, att skulle man nu vidtaga åtgärder, som skola förhindra, att frågan om arbetslöshetsförsäkring i form av en kungl. proposition ens kommer till 1928 års riksdag, då skulle jag betrakta tillsättandet av en sådan kommitté nu såsom en verklig olycka. Det säges i arbetslöshetsförsäkringssakkunnigas egen skrivelse att beträffande det nuvarande läget borde utredningen kunna vara färdig före 1927 års slut. Det vill med andra ord säga, såsom

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.).

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.)

man brukar läsa sådana skrivelser, att försäkringssakkunniga själva antaga, att den 31 december 1927 skall en utredning kunna föreligga rörande det nuvarande läget i fråga om arbetslöshetens orsaker. Därest det blir fallet och deras arbete i någon mån blir beroende av denna nya utredning, är det väl fullkomligt hopp- löst, mina herrar, att tro, att det skulle kunna ligga på riksdagens bord ett för- slag om arbetslöshetsförsäkring vid 1928 års riksdag. Skall nämligen en ut- redning, som eventuellt kommer in den 31 december i år, tillgodogöras av för- säkringssakkunniga, då är väl 1929 det allra tidigaste år, till vilket en kungl. proposition byggd på försäkringssakkunnigas utredning kan komma på riks- dagens bord.

Det är ju på det sättet, att försäkringssakkunniga ha gjort, om jag så får uttrycka mig, ett förslag till ganska detaljerade direktiv rörande utredningen om arbetslöshetens orsaker. Om dessa direktiv skola följas och om det skall vara någon mening med utredningen, skola de människor, som handha densam- ma, icke bara komma tillsammans för att uttala sin åsikt utan verkligen göra en utredning. I så fall kan det nuvarande läget, det vågar jag påstå, icke klagöras på den korta tid av $\frac{3}{4}$ år, som väl på sin höjd kommer att stå till deras förfogande. Skall dessutom den andra delen beträffande de varaktiga orsakerna tagas med, kanske det icke blir en ny socialiseringsnämnd, men jag misstänker, att det blir en utredningskommitté, som kommer att behöva ganska många år på sig, om den nämligen skall kunna utföra något arbete, som är nyt- tigt och som man för samhällets ståndpunktstagande i olika avseenden seder- mera skall kunna ha något verkligt gagn av.

För att litet klagöra, varpå detta mitt omdöme grundar sig, skall jag bara i korthet tillåta mig föredraga, vad den här promemorian av 1926 års arbetslö- hetssakkunniga innehåller. Beträffande ungdomsarbetslösheten säges det, att man skall undersöka »de arbetslösas utbildning och praktik, deras ställning i organisationshänseende, verkningarna av kollektivavtalens lärlingsregulativ och organisationernas övriga bestämmelser om anställning av lärlingar». Vidare skall man undersöka frågorna om »arbetslösheten inom fackorganisationerna som helhet, arbetslösheten bland vuxna organiserade kroppsarbetare inom el- jest organiserade fack, arbetslösheten bland lantarbetarna samt arbetslösheten utanför kroppsarbetarnas led». Redan detta är ett ganska omfattande program, mina herrar, men det blir värre. Om jag går över till avdelning B beträffande frågan om den nuvarande arbetslöshetens orsaker, säger man, att det som bör klagöras är »penningvärdeförbättringens och konjunkturförsämringens» in- verkan på arbetslösheten. »Till- eller frånvaron av denna orsak provas med ledning av den allmänna prisnivåns utveckling och det numera ganska rikhal- tiga material, varigenom man kan följa konjunkturförloppet inom och utom lan- det.» Vidare talas om säsongväxlingar, men på den punkten tror jag icke, att det är så svårt att komma till något resultat, ty den frågan har säkerligen med hänsyn till arbetslöshetsförsäkringen mindre betydelse. Vidare skall man tän- ka på de verkningar, ändringar i värnpliktstjänstgöringen kunna åstadkomma, ty, som det säges, »även om dessa förändringar ännu blott tagit sin början, synes deras betydelse böra provas». Man skall därjämte prova »den minskade arbetstillgången på särskilda orter, beroende på återgång i dess näringsliv som helhet eller inom en begränsad, där lokaliserad näring». Sedermera skall man prova »svårigheterna för särskilda näringar, beroende på deras försvårade avsättning eller av andra anledningar ökade betryck». Sedan skall man taga hänsyn till »förändringen inom särskilda yrkesfack, och vad det här gäller är främst de särskilda fackens allmänna politik, såväl i lönefrågor som i avseende å yrkenas rekrytering». Därefter kommer man till punkt 7, som kanske i vissa avseenden är den mest vittsvävande. Där talas om faktorer av betydelse för arbetslösheten såsom helhet, d. v. s. ej begränsad till korta perioder eller sär-

skilda orter, näringar eller fack och man säger: »Den redan existerande arbetslöshetsstatistikens resultat göra det på förhand sannolikt, att de viktigaste momenten äro att söka under denna rubrik, och de orsaker, som därvid komma i fråga, äro delvis desamma som, delvis andra än, under närmast föregående punkt.» — Jag ber er ett ögonblick, mina herrar, betänka, vad det skulle innebära och vilken tid man rimligen skulle kunna anslå för att åstadkomma en sådan utredning. — »Härvid synes böra undersökas verkningarna av produktionens omläggning under tiden efter kriget ävensom följderna av att motverka dylika tendenser eller de orsaker, som kunna ha framkallat dem. Dessutom märkas här vissa viktiga faktorer av betydelse för hela folkets beskaffenhet, närmast befolkningens ålderssammansättning och folkökningen, såsom föranledda av såväl de naturliga befolkningsfaktorerna (nativitet och mortalitet) som de sociala (ut- och invandring).»

Det är det program, som försäkringssakkunniga tänkt sig för en undersökning i fråga om orsakerna till den arbetslöshet, som vi ha för närvarande, och ni få ursäkt mig, om jag anser det uteslutet, helt enkelt uteslutet, att en sådan utredning skulle med någon praktisk nytta kunna utföras under år 1927 ensamt. Men under sådana omständigheter är det klart, att man från min sida och jag skulle tro även ganska allmänt inom det parti, jag tillhör, med mycket stort bekymmer ser sammankopplingen av denna fråga och frågan om arbetslöshetsförsäkringen. — Såfort försäkringssakkunniga hade kommit med sitt krav på denna utredning, drog man att döma av den offentliga diskussionen — vi ha icke haft tillfälle att beröra det här förut i riksdagen — en lättnadens suck, ty man antog nu, att frågan om arbetslöshetsförsäkring var undanskjuten för mycket betydande tid. Man ansåg det nämligen vara självklart, helt enkelt *självklart*, att försäkringsfrågan icke på allvar kunde upptagas av regering eller riksdag, förrän denna utredning förelåg.

Sedan kommer jag till frågan om det nuvarande lägets varaktighet. Det finns där en ganska märkvärdig punkt. Man vill nämligen veta den »förutsebara befolkningsutvecklingen med hänsyn tagen till alla här nyss angivna befolkningsfaktorer». Man vill vidare veta »näringslivets närmaste utsikter i fråga om förmåga att sysselsätta arbetskraft, med särskild hänsyn till såväl sådana näringar som ännu arbeta under efterkrigstidens svårigheter som sådana, vilka tvärt om visa tecken till expansion utöver förkrigsläget». Det blir åtminstone ur vissa synpunkter en fullständig näringsundersökning, som här ifrågasättes. Så vill man veta de arbetslösa enskilda möjligheter till uppehälle och under punkt 4 önskas vissa allmänna åtgärder, som jag nu, då jag ej vill besvära alltför länge, icke skall framdraga.

Så har man en avdelning C, där man talar om åtgärder mot arbetslösheten och där man bland annat säger: »Ökad kapitalbildning i samhället, varvid arbetslöshetsförsäkringens förhållanden därtill utgör en förbindelseled mellan de två sakkunnigberedningarna. Det torde nämligen icke kunna råda något tvivel därom, att kapitalet under moderna produktionsförhållanden förskottar arbetslönerna, och en ökning i kapitalbildningen är därför en nödvändig förutsättning för varaktig höjning i lönenivån för all arbetskraft, samt kommer alltså — under förutsättning av en på förhand given lönenivå — att motverka arbetslösheten. I den mån denna faktor förefaller ha haft betydelse för det nuvarande lägets uppkomst och fortvaro, måste också övervägas, i vad mån det allmänna i sin social- och skattepolitik kan påverka kapitalbildningen.»

Ja, jag begär icke, att herrarna på rak arm så att säga skola kunna göra sig en föreställning om det perspektiv, som här upprullas. Jag vill bara anmärka en enda sak. Det är fullt riktigt, att kapitalbildningen för näringslivets utveckling har stor betydelse, men det finns en annan faktor, som man aldrig vill tala om i detta sammanhang, och det är *kapitalanvändningen*. Jag skulle tro,

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.)

Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.)

att skall man över huvud gå in på en sådan utredning som denna, skall man ej bara undersöka kapitalbildningens betydelse, utan då måste man också göra klart för sig, i vad mån en felaktig, för att icke säga ofta fullkomligt vansinnig kapitalanvändning bidrager till en mer eller mindre permanent arbetslöshet. Där komma vi i viss grad in på en fråga, som för en socialist alltid är av intresse, hur hela det moderna maskineriet verkar i avseende på utvecklingen av produktionen. Jag skall ej trötta herrarna med att redogöra för de hundratals exempel, som de senaste åren dansat genom alla tidningars spalter, på en kapitalanvändning, som gör, att man ibland måste fråga sig, om icke allt kapital rimligen borde förvaltas av Enskilda banken, ty den tycks ju vara den enda, som kan använda kapital på förnuftigt sätt, under det att annars både banker och andra sannerligen i det avseendet lämna mycket mera övrigt att önska än staten.

Men det finns en annan sak, som jag i detta sammanhang icke heller kan underlåta att påpeka. Denna utredning skall tydligen undersöka, vilka verkningar alla fonder, som staten upprättat, kunna ha för den allmänna kapitalbildningen. Jag skall bara peka på två eller tre ting, som ingå under denna vidlyftiga tankegång. Jag skulle kunna peka på ett tjugutal andra, där jag kanske inte behövde pruta så mycket vid jämförelsen med socialiseringsnämnden och den tid, en utredning som denna skulle komma att taga.

Ja, det finns mycket annat smått och gott här. Man skall undersöka åtgärdernas »inverkan på lönepolitiken». Man skall undersöka frågan om »ett tullskydd», mina herrar, »med syfte att ersätta mindre arbetskrävande näringar genom mer arbetskrävande sådana, eller om understöd åt näringar eller företag, som sysselsätta mycken arbetskraft». Jag vet icke, om man tänkt sig, att man nu skulle börja eventuellt omarbete vår tulltaxa i syfte att skapa verksamheter, där det kan bli stor sysselsättning, så att vi hädanefter skulle inrikta landets näringspolitik efter så fullkomligt nya grundsatser. Jag är ej säker, om icke jag i valet mellan en tulltaxa, uppgjord efter den tanke, som här tycks föresväva vederbörande, och den nuvarande skulle föredraga den nuvarande tulltaxan. Jag misstänker, att det problem, man uppställer, är mer olösligt än problemet om det kapitalistiska samhällets avskaffande.

Jag har bara velat göra dessa påpekanden, med hänsyn därtill att jag ej kan inse nödvändigheten av sammankopplingen. Vi bestrida icke, att arbetslösheten är ett faktum. Vi äro fullt medvetna om att, så vitt man nu kan se, denna arbetslöshet kommer att i en viss utsträckning hålla sig under åtskilliga år framåt. En arbetslöshetsförsäkring har ju ej något annat syfte än att åstadkomma hjälp åt de personer, som drabbas av arbetslöshet, åstadkomma en hjälp, som icke bara är socialt försvarlig utan efter min uppfattning en social nödvändighet, om man icke vill se, hur allt fler och fler människor sjunka ned hjälplöst och hopplöst till samhällets botten. Arbetslöshetens faktum kan icke avskaffas därför att jag tillsätter en kommitté, som skall utreda arbetslöshetens orsaker under åtskilliga år framåt. Om det nu skulle visa sig, att min tanke, att det hela är en utopi, strängt taget är felaktig, och att resultatet av en sådan kommittés arbete verkligen kan bli ett praktiskt förslag till förebyggande av arbetslösheten, vad spelar det för roll för försäkringen? Det spelar ju ingen annan roll, än att det blir ett mindre antal, eller — gärna för mig — inga människor, som behöva taga försäkringen i anspråk. Det är därför jag menar, att dessa två ting icke borde sammankopplas. Och med anledning av det yttrande, som här finnes till statsrådsprotokollet, då det gäller denna sak, skulle jag vilja till herr socialministern göra en hemställan: Kan man ej tänka sig, att denna utredning — som sagt gör jag ingen opposition mot att den tillsättes, även om jag är skeptisk mot dess resultat — tillsättes utan att den över huvud sammankopplas med de problem, som den förut tillsatta kommittén,

1926 års arbetslöshetssakkunniga ha att klarera? Jag kan ej förstå, varför man skall envisa med att sammankoppla dessa ting — jag upprepar det — därför att, som sagt, om jag har i min hand möjligheter att efter sex år förebygga all arbetslöshet i detta land, så har det ej onödiggjort en arbetslöshetsförsäkring under de år vi här hava arbetslöshet. Jag förstår ju, att statsrådet icke kan taga avstånd från vad han sagt i propositionen. Men skulle man icke kunna ena sig så långt, att om det — låt mig säga någon gång i augusti eller september månad — blir klart, att icke ens utredningen om det nuvarande läget kan ligga färdig, låt mig säga till den 1 oktober i år, den andra frågan då skall av regeringen upptagas, därest själva kommittén blir färdig med sitt förslag — det måste ju alltid förutsättas — oberoende av i vilket läge utredningen om orsakerna befinner sig?

Jag har i varje fall velat säga detta, för att det icke skall råda den uppfattningen — den skulle man ju kunna få, eftersom statsutskottet ej sagt något om saken — att här råder fullkomligt enhällig mening inom regering och riksdag, att dessa två ting skola sammankopplas. Jag har velat förebygga att ett sådant missförstånd skall uppkomma och, jag upprepar det, jag kan icke se, att det finns tillräckligt skäl för denna sammankoppling. Jag vore glad, om statsrådet kunde göra ett uttalande, som verkade avgjort lugnande på denna punkt, ty det gör ej uttalandet i den kungl. propositionen.

I detta anförande instämde herrar *Sandler, Bårg, Östergren, Berglund, Pauli, Sigfrid Hansson, Wahlmark, Carl Eriksson, Oscar Olsson, Larsén* och *Petrén*.

Herr statsrådet **Pettersson**: Herr greve och talman! Det tunga tryck, arbetslösheten utövar på samhälle och individer, föranledde den förra regeringen att anordna en särskild utredning genom de s. k. arbetslöshetssakkunniga, för utarbetande av förslag rörande försäkring mot arbetslöshet och rörande lindring av arbetslöshetens verkningar i övrigt. Under sitt arbete med denna uppgift ha dessa sakkunniga gång på gång funnit, att de ej kunnat undgå att även röra vid frågan om åtgärder till *förebyggande* av arbetslöshet. Det har slutligen framstått för de sakkunniga såsom i högsta grad önskvärt, att även dessa frågor gjordes till föremål för utredning. På samma gång ha de emellertid funnit, att om de själva skulle taga itu med den sista uppgiften, skulle slutförandet av den uppgift, för vilken de egentligen tillsatts, bli försenad, och då ha de kommit till det resultat, att det riktigaste vore att försöka få till stånd en särskild, med deras parallell utredning. De ha således, enligt ett enhälligt beslut, till mig ingivit hemställan om att utredning måtte komma till stånd rörande arbetslöshetens karaktär, dess orsaker och medlen till dess bekämpande.

Jag har inte kunnat undgå att finna, att denna de sakkunnigas tanke är riktig. Det synes mig, att om man verkligen behjärtar arbetslöshetens onda, man nog inte bör nöja sig med att endast söka lindra dess verkningar, utan att det är riktigt att försöka taga problemet djupare, och det är med anledning därav som den framställning gjorts till riksdagen, som föreligger i Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr Möller har nu visserligen förklarat, att han i och för sig icke skulle ha något emot, att en sådan utredning komme till stånd, men han har uttalat en mycket starkt betonad pessimism i fråga om möjligheten att vinna resultat av värde genom densamma. Särskilt har han uttalat sig dels emot ett sammankopplande av den nya utredningen med den gamla och dels mot den plan för den nya utredningen, som kommit till synes i en promemoria, fogad vid de sakkunnigas yttrande.

Vad då först den påtalade sammankopplingen beträffar, vill jag till en början erinra, att det är den av herr Möller själv tillsatta sakkunnigberedningen,

*Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.)*

Ang.
örestärkning
av femte
huvuddelens
kommitté-
anslag.
(Forts.)

som enhälligt föreslagit, att vid den nya utredningen ett samarbete mellan de båda sakkunnigdelegationerna bör äga rum, i den mån så kan anses erforderligt. Nu kan ju detta uttryck »samarbete» vara, låt mig säga, mångtydigt. Det kan innefatta mycket, och det kan innefatta litet. Men, såvitt jag förstår, behöver det icke innebära någon verklig sammankoppling av de bägge utredningarna. Och för min egen del anser jag icke heller, att en verklig sammankoppling, d. v. s. organiserat gemensamt arbete för längre tid mellan de bägge utredningarna, skulle vara lycklig. Å andra sidan föreställer jag mig, att om två utredningar få till uppgift att behandla ämnen, som ligga varandra så nära, vore det rätt märkvärdigt, om icke de någon gång under arbetets fortgång skulle behöva komma i kontakt med varandra, och det vore märkvärdigt, om det icke för deras arbete vore av nytta att ha reda på vad man åstadkommit på ömse håll.

Jag tror således, i likhet med de sakkunniga, att ett visst samarbete kan vara av nöden, men jag anser icke detta behöver innebära en verklig sammankoppling av den ena utredningens arbete med den andras. Jag håller således före, att herr Möllers farhågor för att en sådan utredning skulle behöva verka avsevärt fördröjande på den redan igångsatta utredningen icke äro motiverade.

Vidare uttalade herr Möller sitt klander av den plan för utredningen, som framgår av en promemoria, vilken är vidfogad de sakkunnigas betänkande. Ja, vad beträffar den saken, vill jag säga, att denna promemoria naturligtvis ingalunda är bindande. Vidare erkänner jag, att en sådan utredning då den kommer till stånd, givetvis icke kan bli färdig med sin uppgift på ett år. Det är solklart. Skall man taga itu med att undersöka ett sådant spörsmål som arbetslösheten, är det ett arbete, som kräver en rätt avsevärd tid. Men det är också klart, om man vill, att ett sådant arbete skall kunna tillgodogöras för en pågående utredning angående arbetslöshetsförsäkring, att det icke alls är omöjligt att från denna stora uppgift avskilja den speciella frågan: vari består och varpå beror den nu aktuella arbetslösheten? Varpå beror det att, trots det att konjunkturerna i allmänhet icke kunna sägas vara särskilt bekymmersamma, arbetslösheten i alla fall tycks vara konstant och till och med bli värre. Denna utredning synes mig väl kunna utföras inom rimlig tid och till och med så tidigt att resultatet av densamma skulle kunna tillgodogöras av de arbetslöshetssakkunniga. Jag har därför svårt att tro, att en sådan utredning behöver mötas med de mycket mörka farhågor, som herr Möller här nyss uttalade. Jag har svårt att förstå, att det i denna fråga skulle behöva finnas någon avsevärd meningsskiljaktighet, beroende på olika partisynpunkt. Jag menar t. o. m., att denna utredning borde komma även den sak till godo, som herr Möller nu särskilt talat för, nämligen arbetslöshetsförsäkring och andra åtgärder för lindrande av arbetslöshetens verkningar.

För övrigt vill jag säga, att det synes även mig, att den stora utredningen lätt kan komma att svälla ut över den ram, som kan vara lämplig. Det är visserligen sant, att denna utredning övervägande har teoretisk karaktär, men det utesluter icke, att den från början kan anordnas så att utredningsmännen ha i sikte, att det dock är praktiska resultat, som de skola komma till, och att detta gör, att man ur det stora programmet för utredningen kan utmönstra en eller annan fråga. Således tror jag, att det vore lämpligt, att från början göra klart för utredningsmännen, att man icke behöver söka upp och fullfölja de allra mest indirekta orsakssammanhangen på detta område, utan att man kan nöja sig med sådana, som kunna leda till praktiska och nyttiga resultat i den tid, vari vi leva och där vi ha att handla.

Med dessa ord anser jag mig i huvudsak ha besvarat vad jag kan besvara av herr Möllers frågor till mig. Att nu bestämt förutsäga, hurudan situationen skall vara några månader härefter, huruvida det resultat, till vilket den nya

kommittén då kommit, är tillräckligt för att utgöra den önskade ledningen för de andra sakkunniga eller icke, det är för närvarande omöjligt.

*Ang.
förstärkning
av femte
huvudtitelns
kommitté-
anslag.
(Forts.)*

Herr Möller: Jag vill endast säga, att jag icke kan förklara mig riktigt nöjd med herr socialministerns förklaring. Jag vill påpeka, att jag, när jag talade om sammankoppling, inte avsåg gemensamma sammanträden. Jag syftade på en sådan sammankoppling, att man skulle anse det oundgängligen nödvändigt, att åtminstone utredningen om det nuvarande lägets orsaker är färdig, innan försäkringskommitterade kunna taga slutlig ståndpunkt till frågan om arbetslöshetsförsäkringen och avlämna sitt förslag, och innan regeringen också kan taga slutlig ståndpunkt till detta. Det är det, som jag tror är olyckligt, emedan jag har svårt att tänka mig annat än att man utan en sådan — tillåt mig återigen använda det kanske något missvisande ordet — sammankoppling borde till 1928 års riksdag kunna få fram frågan om arbetslöshetsförsäkringen. Gör man försäkringsfrågan beroende av ett förslag om förebyggande åtgärder, som de kommitterade eventuellt kunna komma med, eller beroende av en utredning om den saken, tror jag man redan nu lugnt kan påstå, att det icke går att få fram frågan till 1928 års riksdag. Under sådana förhållanden, måste jag, med all aktning för de ärade ledamöterna av den nuvarande försäkringskommittén, betrakta detta initiativ såsom ett missgrepp, om det leder till ett sådant resultat. Men det ligger i regeringens hand att rätta till detta missgrepp, därest den så önskar.

Jag har här försökt att logiskt klargöra, att det icke finns något verkligt behov av att på detta sätt betrakta dessa två frågors lösningar såsom beroende av varandra, och då inte något sådant verkligt beroendeförhållande föreligger, så tycker jag, att icke den ena utredningen bör inverka på den andra, om man nu vill utreda båda sakerna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om återinförande i lagen med vissa bestämmelser rörande hyra av föreskrifter angående påföljder vid oskäligen hyresanspråk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån; och

nr 57, i anledning av väckt motion om understöd åt avlidne linjearbetaren vid Trollhätte kraftverk E. G. M. Larssons efterlämnade änka Anna Karolina Larsson, född Ullman.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

På grund av bilagda läkarintyg får jag härmed värdsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 6 mars 1927 tillsvidare.

Stockholm den 5 mars 1927.

S. Luterkort.

Ledamoten av riksdagens första kammare, häradshövding *S. Luterkort* är på grund av sjukdom (icterus) tills vidare förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet.

Stockholm den 5 mars 1927.

Harald Österberg,

leg. läkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, gjorda framställning i fråga om disponerande av medel för anskaffning av röntgenutrustning för Västernorrlands regementes sjukhus;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, avd. Lantförsvaret, gjorda framställning i fråga om anslaget till avlöning åt personal vid staber och truppförband m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av telegraftullmäktige m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 29, i anledning av väckt motion angående bevarande i svensk ägo av vissa stenkolstillgångar å Spetsbergen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om införande av obligatorisk nöjeskatt samt om avsättning av viss del därav till en fond för stödande av musik, sång, föredrag och föreläsningar m. m.;

nr 17, i anledning av väckta motioner om förbud mot utminuterung av rusdrycker till den, som icke fyllt 25 år;

nr 18, i anledning av väckt motion om tull å förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär; samt

nr 19, i anledning av väckt motion om tullfrihet för kvicksilverhaltiga beredningar för betning av utsäde;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för befattningshavare hos statens pensionsanstalt;

nr 26, i anledning av väckt motion om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg; samt

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om beredande av pension åt extra skrivbiträdet *Eva Maria Charlotta Lundgren*;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsavtal m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar;

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om dödande av förkommen handling m. m. dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 17, i anledning av väckt motion angående viss ändring i sjölagens bestämmelser om ersättning för överliggedagar;

nr 18, i anledning av väckt motion angående ändrad lydelse av 3 § i lagen om aktiebolag; samt

nr 19, i anledning av väckt motion om åtgärder till skyddande av firmanamn, som tidigare använts av bolag eller ekonomisk förening; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av väckt motion om utvidgad rätt till stamboksföring av svin;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande överlåtelse till Ronneby stad av viss kronan tillhörig fastighet i nämnda stad;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i soldattorpet för roten nr 4 vid Bodens kompani av Norrbottens regemente m. m.;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område tillhörande Bohusläns regementes övningsfält vid Uddevalla;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Bondkyrko socken av Uppsala län; samt

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.29 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 113, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar; och
nr 114, med förslag till förordning om erkända sjukkassor m. m.

Justerades protokollen för den 2 och den 4 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 58, till Konungen, i anledning av väckta motioner om åtgärder för snabbare offentliggörande av valresultaten vid landstingsval och kommunalfullmäktigeval.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 59, i anledning av väckt motion om tullfrihet för med bly överdraget bandjärn av vissa dimensioner;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfri införsel av en telefonkabel;

nr 61, i anledning av väckt motion om nedsättning av tullen å lödpasta och lödpulver; samt

nr 62, i anledning av väckt motion med förslag till viss bestämmelse om tull å kärl och behållare av järnplåt med invändig beklädnad av aluminium.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 4, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare;

nr 5, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

nr 6, angående lag om ändrad lydelse av 10 kap. 35 och 71 §§ vattenlagen;

nr 7, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank;

nr 8, angående lag med vissa till strafflagen för krigsmakten och lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes anslutna bestämmelser angående flygvapnet;

nr 9, angående förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa;

nr 10, angående lag om ändrad lydelse av 26 och 45 §§ i lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter;

nr 11, angående lag om ändrad lydelse av 18 § ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 m. m.;

nr 12, angående lag om ändrad lydelse av 7 kap. 3 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 13, angående lag innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång m. m.;

nr 14, angående lag innefattande bestämmelser angående högmässogudstjänsts förrättande å annan plats än i kyrka;

nr 15, angående lag med vissa ändrade bestämmelser rörande Stockholms stads konsistorium;

nr 16, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 17, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; samt

nr 18, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om lagstiftningsåtgärder för beredande av ökad möjlighet att tillvarataga det i de allmänna flottlederna sjunkna virket; och

nr 12, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande livräntas uthytande mot kapitalbelopp.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 26—29, bevillningsutskottets betänkanden nr 16—19, bankoutskottets utlåtanden nr 25—27, första lagutskottets utlåtanden nr 14—19 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 11—18.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens plenum må uppföras första lagutskottets utlåtanden nr 14, 15, 16, 17, 18 och 19 i nu nämnd ordning.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 113 och 114 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 206, av herrar *Bergman* och *Holmgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningsbyggnad för flottan;

nr 207, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningsbyggnad för flottan;

nr 208, av herr *Enhörning*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vanförestalt i Härnösand; samt

nr 209, av herr *Andersson, Henrik*, och herr *Frändén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i förordningen den 28 maj 1926 (nr 161) om fördelningen av automobilskattemedel m. m.

Herr *Svensson, Ernst*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6, 31 och 90 §§ av lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Gabrielsson* väckte en motion, nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till byggmästaren E. Jonsson i Malåträsk i anledning av förluster å byggnadsarbeten för domänverkets räkning.

Denna motion hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Anderson, Erik*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skogsaccis.

Denna motion hänvisades till första särskilda utskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.43 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
